

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Cilt : 7 - $\frac{7}{1}$

Birinci İçtima

1 . 3 . 1340 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	2:3	4. — Evrakı varide	8
2. — Nutuklar	3	Takrirler	8
1. — İkinci intihap devresinin ikinci içtima senesinin küşadı münasabetiyle Reîsicumhur Gâzi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat buyurulan nutuk iftitahı	3:6	1. — Kastamonu Mebusu Halit Bey ve rüfekasının Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakeresinde sülûsanı ekseriyeti temin için âzayı kirama bir ay kadar mezuniyet verilmemesi hakkında takriri	8:11
3. — Âzayı kiram muamelâtı	6	2. — Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin, Reîsicumhur Hazretlerinin irat buyurdukları nutkun tab'i ve neşrine dair takriri	11:12
1. — Divanı Riyaset intihabı	6:7		
2. — Âzayı kiramın şubelere tefriki	7:8		

0004

102

117

87-55-9

kanunun heyeti umumiyesi ekseriyetle kabul edildi.

Badehu Trabzon ve Rize vilâyetlerine ithal olunacak mısırın Gümrük Resmi hakkındaki teklifi kanununun müzakeresine geçildi. Heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görülerek maddeler müzakere edildi. Birinci madde ahkâmının bâzı yerlere de teşmili hakkında vâkı olan teklifler Muvazenei Maliye Encümeninin teklifi ve talebi üzerine teklifi kanunu şeklinde olarak mezkûr encümene tevdi ve maddei mezkûre aynen kabul olundu. Lâyihai kanuniyenin ikinci maddesi tadilen, üçüncü maddesi aynen ve dördüncü maddesi ise tashihen kabul edildi.

Bu kanunun dahi heyeti umumiyesinin reye vaz'ı müzakeratın nihayetine bırakılarak Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1340 senesi Mart ayına ait muvakkat bütçesinin müzakeresine başlandı ve heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülüp maddelerin müzakeresine geçildi. Müzakere neticesinde birinci madde tadilen ve diğer maddeler aynen kabul edildi.

Badehu gerek bu kanunun ve gerek reye vaz'ı müzakeratın hitamına tehir edilen diğer iki kanunun heyeti umumiyele tâyini esami ile reye vaz'olunarak bunlardan 1340 senesi Mart ayına mahsus muvakkat Bütçe Kanunu (4) redde karşı 155 rey ile, Trabzon ve Rize vilâyetlerine ithal edilecek mısırın Gümrük Resmi hakkındaki Kanun (3) redde mukabil (144) rey ile, Hudud ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1340 senesi Martına ait muvakkat bütçesi hakkındaki Kanun dahi (4) redde kargı (149) rey ile kabul edildi ve Cumartesi toplanmak üzere Celse tatil olundu.

REİS — Zaptı sabık hakkında söz istiyen var mı efendim? (Hayır sesleri) zaptı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Zabıt kabul olunmuştur efendim.

2. Nutuklar

1. — İkinci devrenin ikinci içtima senesinin küşadı münasebetiyle Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat buyurulan nutuk iftitahı.

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ - Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem âzası.

Büyük Millet Meclisinin hayırlı ve feyizli eli Türk Milletinin mukadderatını idareye başladığının beşinci senesini idrak ediyoruz. (Elhamdülilâh sesleri) Bu müteyemmen vesile ile de âzayı kiramı hürmetle selâmlarım (Teşekkür ederiz, arzı tâzimât eyleriz sesleri).

Geçen sene esnasında Büyük Millet Meclisi, Türk Milletinin hakiki temayülâtına tâbi olarak şekli Devleti Cumhuriyet şeklinde katiyen tahrir eyledi. Cumhuriyet idare memlekette en tenha köşeye kadar hararet ve heyecanla kabul edildi. Millet; Cumhuriyetin, Türk Vatanını, asırların müterakim seyyiatı idaresinden kurtaracak ve memleketin müstahak olduğu itibar ve hürmeti muhafaza ve âlâ edecek, yegâne şekli idare olduğuna kanaatini en bâriz bir surette izhar eyledi. Millet, Cumhuriyetin halen ve âtiyen bilcümle tarruzattan katiyen ve ebediyen masun bulundurulmasını talebetmektedir. Millet talebi, Cumhuriyetin mücerreb ve müs-pet olan kâffeî esasata biran evvel ve tamamen ibtina ettirilmesi suretinde ifade olunabilir. Meclisi Âlinin kemali ehemmiyetle meşgul olduğu Teşkilâtı Esasiye de, Millet talebini hattı hareket ittihaz etmek cümlemizin vazifemizdir. Diğer taraftan, Hükümet için, asri ve medeni idarenin bütün icabatını basit ve seri bir surette memlekette tatbik ve inkişaf ettirmek icabeder (Alkışlar). Vazifelerimizi Milletin âmâline muvafık yolda hüsnü ifaya muvaffakiyeti temenni ederim (inşallah sesleri).

— Geçen sene zarfında Memleketin asayişinde ciddi semereler husule getirilmiştir. Emniyet ve asayişin muhafaza ve tarsini noktai nazarı, o derece mühimdir ki ahvali hâzıra cidden şayanı memnuniyet olmakla beraber, bu hususta mütemadi alâka ve takibatta aslâ müsamahakâr olamayız. Bunu beyan etmeyi zait addetmiyorum.

— Memleketin vaziyeti iktisadiyesinde ümit bahş emareler meşhuttur. Uzun senelerden beri, müterakim hasılâtı mesaisini sarf etmek mecburiyetinde kalmış olan memleketimiz, iktisaden mesai âtiyesine dermanlı bir halde girmiş bulunuyor. İktisadi işlerde çalışmak hevesi, topraklarımızın feyzi ve bereketine haklı ve derin itimat, fakir ve gani bütün evlâdı memlekette hiss olunmaktadır. İnkişafı iktisadi için her vasıttadan ziyade lâzım olan bu intibah, Meclisi

Âli ve Hükümet tarafından nafi kanunlar ve amelî tedbirlerle himaye ve teşci edilmek lâzımdır.

— Uhuvvet icabından olan mübadeleî ahali ıeraatı devam etmektedir. Hükümeti Cumhuriye birçok müşkilât ile beraber mevsimin de şedaidiyle mücadele etmek mecburiyetinde kaldı.

Buna rağmen memleket dâhilindeki nakil ve iskân işleri mebzül vesaitin israfına malolan geçmiş senelere nisbetle kıyas kabul etmiyecek derecede hüsnü cereyan etmektedir. Yani vatandaşlarımızdan bir kısmı muhimmi daha şimdiden maişetlerini bizzat tedarik edebilecek vaziyete getirilmişlerdir. Mübadele işlerinde daha iktiham etmek mecburiyetinde olduğumuz müşkilât büyüktür. Bu mesle ile Milletimiz cidden ve yakından alâkadardır.

— Muhterem efendiler müdafaaî memleket tedabirimizi lisanı sitayişle zikretmek isterim. Türkiye Cumhuriyeti, hukukunu büyük bir hassasiyet ile muhafazaya âzimidir (Alkışlar) Bunu ifade ederken bu uğurda tasavvurun fevkinde müşkilât ile mücadele etmek mecburiyetinde kalmış olan müdafilerin lisanı haline tercüman olmuş oluyorum. Muzaffer ordumuzun hali, şayarı emniyet ve şayarı istinattır. Âtîde dahi çetin tecrübelerde ispatı kıymet etmiş olan kumanda heyetlerimizin yüksek kabiliyetlerini muhafaza ve tezyid ve muhafazaî vatan için icabeden vesaiti madeniye'nin kâffesini aleddevam tedarik ve temin mecburiyetlerimizi ihmal etmemize imkân yoktur. Hizmeti askeriyenin birbuçuk seneye tenzili için kabul olunan kanunu da memnuniyetle zikretmek isterim. Bu karar ile Cumhuriyet, tedabiri muslihayı ancak zaruret hududunda kabul etmek ve evfâdî memlekete vüsatı hal vermek için âzami suhuletleri temin eylemek şiarında olduğunu göstermiştir (Bravo sesleri).

— Malî ve iktisadî ıslahat ve tedabire bilhassa atfı ehemmiyet ediyoruz. (Alkışlar). Memleketimizin vaziyeti maliyesi intizam, emniyet ve inzibat üzerine müessesistir. Hakiki bir bütçe tesisi, vergilerin ıslahı ve her nevi israfata karşı daima teyakkuz ve mümanaat kararındayız. Memleketimizin kesbi servet etmesi yolunu her şeyden evvel ziraatte ve sanayii ziraiyede arıyoruz (Alkışlar).

Memleketin münakalâtı üzerinde bilhassa nazarı dikkati âlinize celbederim. Bahri hakliyatın evlâdî memleket vesait ve kabiliyetiyle az zamanda elde edilen semerat, şimdiye kadar bize mâni olan siyasi kuyudun âdemiisabetini derhal tebarüz ettirmiştir. Bu yolda katî semereleri az zamanda iktitaf etmek mecburiyetindeyiz.

— Memleketin mahtacolduğu şümendüferler hiçbir an nazarımızdan dur olmayacaktır. Sivas Şümendüferlerinin derhal inşasına başlanması kararını esash bir inkişaf tedbiri addediyoruz. Memlekete her vasıtâ ile bir karış fazla şümendüfer vücuda getirmek, fakat vaziyet her ne olursa olsun bir gün geri kalmamak düsturu milletin hakiki ihtiyacına tamamen mutabık olduğu kanaatindeyim.

— Nüfusumuzun muhafaza ve tezyidi gayesini ehemmiyetle nazarı dikkate vaz'ederim. Sıhhati umumiye için esash olarak derpiş edilen tedabir aleddevam ikmal ve tevsi olunmalıdır. Feyyazüvelüdüolan Türk Milleti mütemadi ve fennî takyidatı sıhhiyeye mazhar olunca Türk Vatanını süratle dolduracak ve şenlendirecek kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur.

Memlekette maarif nurunun yayılmasına ve en derin köşelere kadar nüfuz etmesine bilhassa nasbı nazar ediyoruz. Dört sene evvel maarife tahsis ettiğimiz vesaiti bugün on misline iblâğ etmiş bulunuyoruz. Evveleminde vesaitin müsmir ve amelî olmasına ve asla israfı uğramamasına ehemmiyet veriyoruz. Bu cihet müemmen bulundurulmakla beraber maarifin vesaitini mütemadiyen tezyidetmek lüzumuna kanaatimizi muhafaza edeceğiz.

Diğer taraftan idarei hususiyelerden ve memleketin müteferrik menabiinden maarife tevcih olunan mesainin merkezden alâkadarana takibolunmasını ve bu suretle mesaii umumiyenin hedefi terakkiye sevk ve îsalini tesadüfe bırakılmamasını iltizam ediyoruz.

— Milletin ârayı umumiyesinde tesbit olunan terbiye ve tedrisatın tevhibi umdesini bilâifadeî an tabikî lüzumunu müşahede ediyoruz. (Alkışlar, bravo, sesleri) Bu yolda taahhurun zararları ve bu yolda tehalükün ciddi ve derin semereleri serî kararınıza vesilei tecelli olmalıdır. Darülfünunun mevcudiyet ve tekâmülâtına ve yüksek bir darülfununun milletin terbiyeî

umumiyesinde, tekâmülü medeniyesinde haiz olduğu katî tesirata bilhassa nazarı dikkati celbederim. Türkiye'nin terbiye ve maarif siyasetini her derecesinde, tam bir vuzuh ve hiçbir tereddüde mahal verimiyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lâzımdır. (Bravo, sesleri, şiddetli alkışlar) Bu siyaset, her mânasiyle, millî bir mahiyette irae olunabilir.

— Teşkilât ve ıslahatı adliyeye verdiğimiz ehemmiyeti, nasıl ifade etsek azdır. Gerçi, bütçenin bugünkü halinde adliye için mühim menabi ayrılmıştır ve bu menabi mütemadiyen artırlacaktır. Fakat, bundan mühim olan nokta, adlî telâkkimizi, adlî kanunlarımızı, adlî teşkilâtımızı, bizi şimdiye kadar şuuri, gayrişuuri tesir altında bulunduran, asrın icabatına gayrimutabık revabittan biran evvel kurtarmaktır. (Bravo, sesleri, alkışlar) Millet; her mütemeddin memlekette olan terakkiyatı adliyenin memleketin ihtiyacatına tevafuk eden esasatını istiyor. Millet, serî ve katî adaleti temin eden medeni usulleri istiyor. (Alkışlar) Millet'in arzu ve ihtiyacına tabi olarak adliyemizde hergüne tesirattan cesaretle silkiilmekle serî terakkiyata atılmakta asla tereddüdülmamak lâzımdır. (Alkışlar) Hukuku medeniye, hukuku ailede takibedeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır. (Bravo, sesleri, alkışlar) Hukukta idareci maslahat ve hurefelere merbutiyet; milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk Milleti, üzerinde kâbus bulunduramaz! (Şiddetli alkışlar)

— Cumhuriyetin makarrı olan Ankara'nın süratle imarı lâzımedendir. Yeni ve asrî bir devletin mesaisinde intizam ve semere, bir mâmurei medeniye içinde kabili temindir. Memleketin mevcudiyeti halen ve âtiyen Ankara'nın merkezi idare olmasının nasıl katiyen istikam etmiş ise, Cumhuriyet makarrının süratle inkişaf ve imarını da o derece zaruri kalmıştır. Gerçi merkezi idarenin muhtacolduğu emakini resmîye ve umumiyeyi birden temin etmek mümkün değildir. Bu emakini senelere taksim ederek fakat mütemadiyen ihdas ve inşa etmek hem ihtiyacı amelî olarak ikmale, hem de birden büyük menabiin hasrından tevakkiye medar olacaktır.

— Matbuatın hayatı umumiyede, hayatı siyasiyede ve Cumhuriyetin tekamülât ve terakkiyatında haiz olduğu yüksek vazai fiyadetmek isterim. Matbuatın tam ve vâsi hürriyeti hüsnü

istimal etmesi, ne derecede nazik bir vaziyet olduğunu da beyana lüzum görmem. (Bravo sesleri) Her türlü kuyudu kanuniyeden evvel bir sahibi kalemin ilme, ihtiyaca ve kendi telâkkiyatı siyasiyesine olduğu kadar vatandaşların hukukuna ve memleketin, her türlü telâkkiyatı hususiyenin fevkinde olan, yüksek menafiine de dikkat ve hürmet etmek mecburiyeti mâneviyesi, asıl bu mecburiyettir ki intizamı umumiyi temin edebilir. (Bravo sesleri) Mahaza bu yolda zühul ve kusur olsa bile bu kusuru tashih edecek müessir ve vasıta; asla mâzide zannolunduğu gibi hürriyeti matbuatı takyideden rabitalar değildir. (Bravo sesleri, alkışlar) Bilâkis hürriyeti matbuattan mütevellit mehazirin vasıtai izalesi, yine binnefsi hürriyeti matbuattır, kanaatindeyiz. (Şedid ve sürekli alkışlar)

— Azayı kıram. Memleketin hayatı umumiyesinde orduyu siyasetten tecridetmek umdesi, Cumhuriyetin daima nashı nazar ettiği bir noktai esasiyedir. (Alkışlar) Şimdiye kadar takibolunan bu yolda, Cumhuriyet orduları vatanın emin ve mutmain harisî olarak mevkiî hürmet ve kuvvette kalmışlardır. Bunun gibi intisap ile mutmain ve mesut bulunduğumuz diyaneti islâmiyeyi, asırlardan beri müteamel olduğu veçhile bir vasıtai siyaset mevkiinden tenziye ve ilâ etmek elzem olduğu hakikatini müşahede ediyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar) Mukaddes ve lâfütî olan itikadat ve viedaniyatımızı muğlak ve mütelevvin olan ve her türlü menfaat ve ihtirasata sahneyi tecalliyat olan siyasetin ve siyasetin bütün uzviyatından biran evvel ve katiiyen tahlis etmek milletin dünyevi ve uhrevi saadetinin emrettiği bir zarurettir. (Alkışlar) Ancak, bu suretle diyaneti islâmiyenin mealiyatı tecelli eder. (Çok doğru, öyledir sesleri)

Efendiler! Geçen sene esnasında siyaseti hariciyemiz sulh ve sükûn vâdisinde mütemadii terakki göstermiştir. Felâketli senelerin son âsarı olan askerî işgaller kâmilan hitam buldu. Vatanın fiilen tamamîyetini vücuda getiren bu hâdiseler, milletin tarihinde daima ıstırar ile fakat itimadı nefisile ve iftiharla yaşıyacaktır.

İmza edilen muahedat Yunanistan devleti tarafından tasdik olunarak münasebatı siyasiyeye başlanmıştır. Muhacirlerimizin nakil ve iskânını mütaallik müşkilâtla beraber Hükümetimiz geçen hâdisatın tesiratını tahfife sâidir. Dürüst ve

hakiki bir sulh menafiinin takdir olunacağını ümid ediyoruz.

Muahedename; Romanya Meclislerinde dahi tasdik edilmiştir. Münasebatı siyasiye ve resmîyenin teahhür etmemesi memuldür.

Muahedenamenin diğer devletler tarafından tasdik ile mevkiî meriyete vaz'ı için intizar ettiğiniz zaman az değildir. Alâkadar memleketlerin hayatı teşriyesi ile izah olunagelen teahhuratın yakında hitam bulacağını ümid ediyoruz. Tasdik muamelesinin yeni bir bedel ile karşılaştırılması elbette kabili tahakkuk değildir (Bravo sesleri, alkışlar). Biz, sulhü umumi gayei ulviyesinin müşterek menafii, milletler için kuvvetini muhafaza etmektedir zannındayız.

Cemahiri mütteaddidei Amerika ile musavat ve mütekabiliyet esası üzerinde muahedename imza olunmuştur. Tasdiki Hükümet tarafından Meclisi Âlinize arz olunacaktır.

Lehistan Cumhuriyeti ile imza olunan muahedenin Meclisi Âlice tasdikini memnuniyetle telâkki ettik. Lehistan meclislerince de tasdik olunan muahedename teati olunmak üzere dir.

Avusturya Cumhuriyeti ile Mahadenet Muahedesi ve Ticaret Mukavelesi imza olundu. Bu da Meclisi Âlinize arz olunacaktır.

Macaristan ile imza olunan Mahadenet Muahedenamesi de yakında Meclisi Âliye takdim olunacaktır.

Almanya ile muahede akdi için Ankara'da müzakerata başlanmıştır.

Diğer devletlerle de münasebet tesisi için Cumhuriyet hüsnü temayülât ibraz etmekten hâli değildir. Bittabi nîmiresmi münasebet devresi hitam bulduğundan münasebatı resmîye yeni esasata göre münakit muahedatı cedideye ibtina edecektir.

Iran milleti ile münasebatımız dostanedir. İran'ın amâli milliyesi dairesinde inkişaf ve

terakki mesaisini memnuniyetle müşahede ediyoruz. (Bravo sadaları, alkışlar)

Afgan ile münasebatımız dostane olmakta berdevamdır.

Rusya Şûralar İttihadı Cumhuriyeti ile münasebatımızın dostane mahiyette muhafazasına ve fiilen inkişafına halisane atfı kıymet ediyoruz. Bâzi müşkilât kısmen amelî olarak halledilmiştir. Hemen neticeye takarrübetmiş olan konsolosluk mukavelesinin imzası teakkus etmicektir ümidindeyiz.

Efendiler Cumhuriyetin siyaseti hariciyede veçhesi müstakimane ve halisane olarak sulhun ve muahedatın muhafazasına müteveccihdir. Münasebatı tevsi, mütekabilen hukuku riayet ve hukuka tarzı riayette mütekabiliyet hattı hareketimizdir.

Muahedelerin mevkiî meriyete vaz'ından sonra Cemiyeti Akvama, Türkiye Cumhuriyetinin de duhulü derpiş olunacak bir noktadır. Biz cemiyeti akvamin kavilere vasıtai tahakküm olmayarak milletler arasında ahenk ve müvaneseti temin, ihtilâfatı hak ve âdil dairesinde tetkik ve halle medar olacak bir müessese halinde tecelli ve inkişaf etmesini temenni ediyoruz (Bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem, arkadaşlarım önümüzdeki senenin programında amelî ve feyizli mesai münderiştir. Bu mesai terakki ve inkişafımız için çok cedid ve katiyet talebeder. Bu mesaide muvafakiyeti cümle için bir devrei imtihan olacaktır. Milletimizin yüksek kabiliyeti ile hissi gayreti Meclisi Âli ile Hükümetin hedefi mesaisini tâyininde ve tatbikatta isabeti zâmin muvaffakiyettir. Bu hususta itminanını katiyet ve samimiyetle izhar ve ifade ederim (Sürekli alkışlar)

3. — AZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Divanı Riyaset intihabı*

REİS — Efendim ruznamei müzakeratta Divanı Riyaset intihabı vardır. Evvelâ Reis intihabı için hurufu hece ile isimler kıraat edildikçe reylerinizi istimal buyuracaksınız.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Kur'a çe-

kilir o halde, intihapta usul, hurufu heca tertibiyledir.

REİS — Efendim reylerini istimal buyurmayan rüfeka varsa lütfen istimal buyursun.

(İbrahim Bey Ertuğrul, Esat Bey Lâzistan, Naci Bey Elâziz tasnifi âraya memur olmuşlardır.)